

Paul (Pavel) Eisner

13 – Pavel Eisner

Rozpravy Aventina, roč. 4 (1928–1929),
č. 13–14, s. 139

[Židovské identity >](#)

Kulturní zprostředkovatelé, s. 121

Eisnerův vztah k židovství byl velmi složitý. Úryvky z osobních dopisů a vyjádření v různých životních situacích ukazují jeho měnící se postoj, který sahal od idealizace až po odmítnutí židovství a požadavek „úplné asimilace“.

Paul (Pavel) Eisner se narodil v roce 1889 v Praze v rodině obchodníka. Vyrůstal ve dvojjazyčném prostředí, absolvoval české školy, vystudoval filologii na německé univerzitě v Praze a živil se jako překladatel Obchodní komory v Praze. Byl překladatelem, lingvistou, publicistou a mimo jiné působil v listu *Prager Presse*. V době první Československé republiky jako jeden z mála publikoval v obou jazycích, překládal jak z němčiny, tak i z češtiny a z jiných jazyků a aktivně se angažoval pro česko-německé porozumění. Od druhé republiky a dále za okupace nemohl oficiálně pracovat, ale s pomocí přátel pod různými pseudonymy pokračoval v psaní a překládání. V té době v ústraní vznikly jeho nejdůležitější spisy z oblasti jazykovědy, které vyšly až po roce 1945, a to zejména dílo *Chrám i tvrz*. Podařilo se mu vyhnout se deportaci do Terezína. Po válce přeložil do češtiny například i Kafkův román *Proces*. Zemřel v roce 1958. Svými eseji a překlady předznamenal pozdější zájem o pražskou německo-židovskou literaturu z přelomu 19. a 20. století.

14 – Úryvek z dopisu Pavla Eisnera Otokarovi Fischerovi z 21. listopadu 1928

„Nevím slova hebrejského, provedl jsem asimilaci do nemenších důsledků než Vy, sionismus zavrhuji, a vím dnes přec, že My jsme víc než ONI a že je všechny posledním životem ducha přežijeme, budeme-li chtít... Jsme výš, jsme hloub, jsme Mimo: lze s nimi jít, a dokonce družně a věrně, ale nutno jít přitom svými cestami. A ty jsou docela jiné než jejich. Výš, hloub, mimo.“

Jarmila MOURKOVÁ: „Od Paula Eisnera k Pavlovi Eisnerovi: Zamyšlení nad korespondencí P. Eisnera O. Fischerovi“, *Česká literatura*, roč. 38, č. 1, 1990, s. 67

15 – „Dopis k věčné diskusi“, úryvek z dopisu Egonu Hostovskému, redaktorovi *Kalendáře česko-židovského*

„Asimilace musí být úplná, bez výhrad. Zůstati židem má právo jen sionista nebo žid zbožný a věřící. Zůstane-li, musí se smířit s důsledky svého distančního poměru. Nemožná se mi zdá praxe, aby žid nesionista a nevěřící v zákon Mojžíšův a jen v něj, tedy žid liberál, libre penseur¹, atheista, žárlivě střežil čistotu své krve a požadoval jedním dechem úplnou rovnost před vnitřním zákonem hostitelovým. Mám takový

¹ Volnomyšlenkář.

požadavek za absurdní, za šílený. Odlišenost znamená výlučnost, výlučnost znamená nedůvěru, nedůvěra znamená cizotu, cizota znamená diskriminaci.“

Kalendář česko-židovský, 1935/36, s. 59

16 – Úryvek z Eisnerova nekrologu na Otokara Fischera

„Otokar Fischer byl asimilant s koncepcí a praxí maximalistickou, bez výhrad tedy. Tento tak nesmírně bdělý a sebezpytavý duch až do let rozžitého mužství nepocítil nijaké problematiky krve a původu a prostředí. Pak ta problematika přišla naráz jako prožitek otřesný a převratný. Otokar Fischer se distancuje od životního prostředí, začíná se cítit hostem, cizincem, exul in patria¹. [...]

Host? Řekl jsem již, že v něm bylo daleko víc češství, než si v závěrečných životních bilancích přisuzoval. Ale člověk je zajisté také to, čím se cítí. A cítil-li se Otokar Fischer s takovou bodavou, pitvavou utkvívavostí hostem v Čechách, měl přece alespoň tu hodně důležitou pravdu subjektivní. Budiž tedy – host. Tedy žid.

A zde tedy třeba říci: nežil v českém národě žid, jenž by byl hostiteli dal tolik jako tento host. Hostitelce především: té mateřidouškové hroudě a prsti českého slova.“

Pavel EISNER: „Host Otokar Fischer“, *Kalendář česko-židovský, 1938/1939, s. 71*

Zatímco za protektorátu byl Eisner pronásledován z rasistických důvodů, v poválečném Československu se pro něj stala existenciální otázka národní příslušnosti. Nacházel se totiž na Seznamu osob německé národnosti, žádajících o československou státní příslušnost, který vydal pražský magistrát. Základem tohoto seznamu byly výsledky sčítání lidu z roku 1930, podle kterých se Eisner přihlásil k německé národnosti. Eisner, dvojjazyčný občan meziválečného Československa, musel kvůli tomuto údaji z roku 1930 znovu dokazovat svou národní spolehlivost a právo na udělení československého občanství. Jinak by mu podle dekretů prezidenta Edvarda Beneše hrozil odsun z Československa.

➔ [Holocaust a lidské chování > „Ghetto bez zdi“ > Žádost Pavla Eisnera o uznání „čestného árijství“, s. 308](#)

¹ Exulantem, cizincem ve vlasti.

➔ [Doma na cestě? > Návrat – a odchod? > Němečtí Židé do „odsunu“? > Úryvek z dopisu Pavla Eisnera Václavu Černému, s. 291](#)